

<TENEN VEU LES DONES AL PERIODISME D'OPINIÓ?>

1r Informe de L'OBSERVATORI CULTURAL DE GÈNERE, amb la col·laboració de l'ASSOCIACIÓ DE DONES PERIODISTES DE CATALUNYA

Carolina Barber / Mª Àngels Cabré / Marta Corcoy

Juliol 2013

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ

- 1.1. Formació versus inserció laboral
- 1.2. Els espais d'opinió, avui
- 1.3. El moll de l'os del Quart Poder

2. METODOLOGIA

- 2.1. Mitjans analitzats
 - 2.1.1. Premsa escrita
 - 2.1.2. Ràdio
 - 2.1.3. Televisió
- 2.2. Període analitzat
- 2.3. La col·laboració dels mitjans consultats

3. XIFRES I RESULTATS

- 3.1. Representativitat de les opinadores a les pàgines d'opinió de la premsa escrita
- 3.2. Representativitat de les opinadores als espais d'opinió de la ràdio
- 3.3. Representativitat de les opinadores als espais d'opinió de la televisió

4. ANÀLISI DELS RESULTATS

- 4.1. Qui decideix qui participa en els espais d'opinió?
- 4.2. Comparativa amb l'Informe Media
- 4.3. Els més paritaris i els menys paritaris
 - 4.3.1. Premsa escrita
 - 4.3.2. Ràdio

4.3.3. Televisió

4.4. Aplaudiments i renecs

4.5. Al voltant de la nostra anàlisi

5. ALGUNES REFLEXIONS

5.1. Una opinió parcial i desenfocada

5.2. La retroalimentació

5.3. La falta de consciència de gènere (i la necessitat urgent d'agents de gènere)

5.4. La Llei d'Igualtat i els mitjans de comunicació

5.5. Mitjans públics i mitjans privats davant la Llei de la Igualtat

5.6. Conciliació vida laboral i familiar

6. LES EXPERTES, ON SÓN?

7. CONCLUSIONS

8. BIBLIOGRAFIA

1. INTRODUCCIÓ

Aquest 1r Informe de l'Observatori Cultural de Gènere (OCG), "Tenen veu les dones al periodisme d'opinió?", fet amb l'estreta col·laboració de l'Associació de Dones Periodistes de Catalunya (ADPC), **té per objectiu analitzar quina és la participació de les dones al nostre periodisme d'opinió i esbrinar si tenen veu o no a partir d'una mostra dels mitjans de comunicació amb més repercussió a Catalunya.**

Catalunya compta ja amb entitats dedicades a vetllar per la bona representació de les dones en els mitjans de comunicació, com és el cas de l'Observatori de les Dones als Mitjans de Comunicació (iniciativa de Drac Màgic). En aquest cas l'OCG, creat aquesta primavera, ha volgut treballar conjuntament amb l'ADPC, nascuda al 1992, que des de 1993 forma part de la Xarxa de Periodistes Europees i des de 2005 és membre fundadora de la Xarxa Internacional de Dones Periodistes i Comunicadores.

Catalunya és una de les zones més significatives, tant quantitativa com qualitativament, pel que fa a l'exercici de la professió periodística a Espanya. Tot i així, la incorporació de les dones ha estat tardana, com explica la periodista Eva Peruga, actual Defensora de la Igualtat a El Periódico de Catalunya, a l'article "Va por las mujeres de palabra" (El Periódico, 24/07/2011), on recorda que al 1974 dues col·legues seves, Margarita Rivière i Teresa Rubio, van ser les primeres dones a formar part de la plantilla del *Diari de Barcelona*, com aquest va recollir en una nota a la tercera pàgina.

Però a Catalunya l'interès de les dones per exercir el periodisme és anterior; ens hem de remuntar dècades enrera, quan un grapat de dones agosarades van llançar-se a practicar la professió periodística aïlladament. Ja a la República algunes van excel·lir en les seves tasques, tal com relata Elvira Altés a *Les periodistes en el temps de la República*, i anys a venir hem comptat amb professionals de renom. Dones com Carmen Karr, una de les promotores del feminisme català, o Irene Polo, a les quals van seguir en la segona meitat del segle XX d'altres com Maria Aurèlia Campany, Teresa Pàmies i Montserrat Roig, que van cultivar el periodisme amb convicció i talent.

1.1. Formació versus inserció laboral

Quina és però avui la presència de les dones al periodisme? És proporcional el nombre de dones que surten de les facultats i el de les que s'hi dediquen després professionalment?

Com no disposem de xifres absolutes recents, posarem un exemple. Al curs 2003-2004, el volum de dones matriculades en llicenciatures de comunicació al principal centre públic de Catalunya on es poden cursar, la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), va ser del 71% (havia estat del 65,88% en el curs 1995/96). Paral·lelament, l'enquesta realitzada al 2003 pel Col·legi de Periodistes per al *Llibre blanc de la professió periodística a Catalunya* xifra en un 37% el percentatge de dones que treballen com a periodistes.

Ens trobem doncs amb una relació inversament proporcional: una majoria de dones llicenciades (un 71%) no reverteix en una majoria en el món laboral, ans al contrari (un 37%). Constatada la falta d'equilibri entre les llicenciades en periodisme i les que arriben a exercir la professió, advertim que a més les dones ocupen un espai molt minso en l'alta gestió dels mitjans de comunicació, tot i que sí que se les veu a les redaccions de diaris i els *backstages* dels programes de ràdio i televisió. **La pregunta que ens fem en aquest Informe és: en quin percentatge estan presents les dones en els espais d'opinió, en els que els hi correspondria per la seva preparació (el 71%) o en els que els atorga el món laboral (el 37%)?**

1.2. Els espais d'opinió, avui

Sabem que tot el periodisme, si no és mera descripció de fets i esdeveniments, és opinió, però especialment ho són les seccions que a la premsa escrita se li dediquen (col·loquialment conegudes com a "columnes d'opinió") i les seccions o programes que a la ràdio i la televisió se li consagren.

Als diaris, ja fa dècades que les pàgines d'opinió s'han erigit en protagonistes. Ja siguin editorials, columnes o seccions de més recent fornada (com ara l'entrevista de "La Contra" de La Vanguardia, que ha creat escola i ha estat adoptada en altres capçaleres), serveixen per reforçar la línia editorial i per incentivar el debat.

Per la seva part, ràdios i televisions adopten formats adients al seu mitjà i, a banda de les entrevistes unipersonals, fan molt ús del format de la taula rodona, ja clàssica, encara que amb novetats com el control del temps permès per a les intervencions. En anys recents, però, la televisió ha incorporat el format dels dos bàndols, on partidaris d'una ideologia s'enfronten als de la contrària. Hem d'assenyalar que ho fan en una batalla dialèctica que, sovint, crea més confusió que una altra cosa i que, lamentablement, de vegades cau en la grolleria i la desqualificació.

Aquesta darrera modalitat d'opinió ha arribat inclús als programes del cor, on s'han obert espais per a les tertúlies d'actualitat d'altres àmbits, en alguns casos precedides per entrevistes a un convidat. Són noves modalitats que pugnen per reinventar els canals de l'opinió i que conviuen amb els més

tradicionals, però que tenen la particularitat d'introduir-se a gran velocitat en el dia a dia dels consumidors d'opinió.

Mencionar que per regla general els homes fan grans esforços per fer-se sentir (inclús arriben als crits), mentre que les dones tenen el costum de convidar a la calma educadament, demanar la paraula i acabar callant quan constaten que l'interlocutor de torn no està disposat a escoltar-les. Potser sigui el reflex de la reflexió que es feia Joana Gallego: "Ellos dicen, ellas hacen", doncs en els debats i tertúlies sembla quedar constància que els homes es deleixen per parlar, al preu que sigui i com sigui.

1.3. El moll de l'os del Quart Poder

Si la premsa, i avui per extensió els mitjans de comunicació, han estat considerats el Quart Poder, no resulta desgavellat pensar que en "l'opinió" resideix el moll de l'ós d'aquest poder, poder que podríem traduir com a influència o capacitat de transmetre idees al lector, oient o espectador, segons el mitjà que es tracti.

Dit això, és fàcil deduir que els espais consagrats a l'opinió siguin els més ambicionats pels professionals dels diferents àmbits en els quals es donen cita. Sabem que aquests espais no són pas privatis dels professionals de la comunicació. En ells hi trobem avui en dia periodistes, cert, però al costat d'economistes, escriptors, professors universitaris i un llarg etcètera, així com un bon grapat de polítics ansiosos per adoctrinar. **Els espais d'opinió s'erigeixen doncs en la tribuna privilegiada des d'on les idees tenen la màxima difusió. Són, doncs, desitjats com altaveus i un botí preuat la gestió del quals no es deixa precisament a l'atzar, ans al contrari.**

Es calcula que a Espanya 3.000.000 de persones segueixen cada dia les tertúlies polítiques a les diferents cadenes de televisió (J. Dumall, "La tertulia nacional"). La crisi ha augmentat aquest interès pels esdeveniments polítics, que abans els ciutadans i les ciutadanes creien erròniament que tenien poc a veure amb ells. A això cal sumar-hi que, si tenim en compte les elevades xifres d'atur, en l'actualitat hi ha grans sectors de la població amb molt més temps lliure per poder gaudir de la premsa, la ràdio i la televisió.

Tot i la seva banalització i falta d'aprofundiment en moltes ocasions, deguda sens dubte a la impossible reflexió a què empeny ser esclau de l'actualitat, als espais d'opinió s'enfronten les diferents tendències i les diverses ideologies o partits polítics a través de la veu dels seus representants o acòlits. **Així, els espais d'opinió funcionen com una prolongació del Congrés dels Diputats i/o del Parlament català en el nostre cas; són, de fet, una "arena" en la que tenen lloc les segones parts de molts debats que es donen en altres**

àmbits (l'economia, la judicatura, etc.) on esdevenen paral·lelament també els mateixos debats parlamentaris (inclosos alguns que no entren al Parlament). Qui pot imaginar que es deixi al lliure arbitri una eina d'adoctrinament tan cabdal? La qüestió de gènere no és aliena en les seves intencions.

Abans de començar aquest Informe no sabíem quins serien els resultats, però al mes d'abril ens va preocupar seriosament un detall. A les fotos de la presentació del recull de Josep Maria Espinàs *Una vida articulada* (una selecció dels milers d'articles publicats al llarg de 36 anys d'ofici), que es va convertir en un homenatge per part dels seus companys columnistes de la premsa, només hi sortien homes.

2. METODOLOGIA

En aquest Informe hem volgut fer un tast d'aquelles seccions i/o programes que tenen en l'opinió el seu pal de pallar i que, per tant, erigeixen els seus convidats o convidades en els altaveus de l'opinió.

Ens ha interessat esbrinar els percentatges de presència femenina en les seccions i programes d'opinió seleccionats, un llistat prou ampli, tot i que no pas exhaustiu, que hem volgut que constituís un ampli ventall.

No hem tingut en compte cap altre factor aliè a les xifres de representativitat, és a dir que a diferència de l'Informe Media, no hem tingut en compte cap puntuació per audiència. Tampoc ha estat del nostre interès analitzar els grups empresarials a que pertanyen diaris, emissores de ràdio o cadenes de televisió, per la qual cosa no parlem aquí ni de corrents ideològiques ni de tendències polítiques, a les que evidentment obeeixen els mitjans d'un o altre signe (i que no són en aquest informe el nostre objecte d'atenció).

Resumint, el nostre objectiu és determinar en quina mesura les dones participen a Catalunya com a emissores d'opinió.

2.1. Mitjans analitzats

Per a la realització d'aquest Informe, i amb la intenció de poder oferir una panoràmica ampla i variada, hem tingut en compte la presència de les dones a capçaleres de premsa escrita, ràdio i televisió, que detallem a continuació.

2.1.1. Premsa escrita

Hem fet una mostra de la premsa escrita més llegida Catalunya. Hem analitzat **7 diaris**, 5 d'ells d'abast nacional (ABC, El Mundo, El País, El Periódico de Catalunya i La Vanguardia) i 2 d'abast autonòmic (Ara i El Punt-Avui). De tots ells hem escollit les seccions considerades pròpiament d'opinió.

ABC (dirigit per Ángel Expósito)

Seccions: La tercera + Enfoque + Opinión + [Contra]

www.abc.es/

EL MUNDO-Catalunya (dirigit per Àlex Sálmon)

Seccions: Opinión + Otras voces + La entrevista + [Contra]

www.elmundo.es

EL PUNT-AVUI (dirigit per Emili Gispert)

Seccions: [Primeres pàgines] + Punt de vista + [Contra]

www.elpuntavui.cat/

LA VANGUARDIA (dirigit per José Antich)

Seccions: La segona + Opinió + La Contra

www.lavanguardia.com/index.html

EL PERIÓDICO DE CATALUNYA (dirigit per Enric Hernández)

Seccions: Tema del dia + Opinió + [Contra]

www.elperiodico.com/es/

ARA (dirigit per Carles Capdevila)

Seccions: Opinió/ Les claus del dia + Debat + L'entrevista + [Contra]

www.ara.cat/

EL PAÍS-Catalunya (dirigit per Francesc Valls)

Seccions: Opinió + La Cuarta Página + Cataluña (Opinió) + [Contra]

elpais.com/

2.1.2. Ràdio

Hem fet una mostra de programes de ràdio que hem considerat prou representatius i que sumen un total de **10**. De tots ells hem seleccionat una o diverses seccions, preferentment entrevistes i/o tertúlies, o bé la figura de l'entrevistat o entrevistada (com és el cas del programa "Converses"). Aquests programes corresponen a **6 emissores**. De les 6 emissores, 3 són d'abast nacional (RNE, Cadena SER i COPE) i 3 d'abast autonòmic (Catalunya Ràdio, COM Ràdio i RAC 1). Les 3 d'abast nacional també tenen a la seva vegada emissores autonòmiques (COPE Catalunya i Andorra, Ràdio Barcelona –que pertany a la Cadena SER- i Ràdio 4 –que pertany a RNE).

CATALUNYA RÀDIO

"El Cafè de la República" (dirigit i presentat per Joan Barril)

-L'entrevista/La mà innocent

www.catradio.cat/programa/694/El-Cafe-de-la-Republica

"El matí de Catalunya Ràdio" (dirigit i presentat per Manel Fuentes)

-La tertúlia d'actualitat

-La tertúlia de 2/4 de 9

-Les entrevistes del dia

www.catradio.cat/programa/1198/El-mati-de-Catalunya-Radio

“La tribu de Catalunya Radio” (dirigit i presentat per Tatiana Sisquella)

-La taula

-Les entrevistes de “La tribu”

www.catradio.cat/programa/1356/La-tribu-de-Catalunya-Radio

RAC 1

“El món a RAC1” (dirigit i presentat per Jordi Basté)

-Entrevista

-L’entrevista d’actualitat

-El perquè de tot plegat (tertúlia)

rac1.org/elmon/

“Versió RAC1” (dirigit i presentat per Toni Clapés)

-L’entrevista

rac1.org/versio/

La XARXA (COM RÀDIO)

“La tertúlia” (dirigit i presentat per Mònica Hernández)

-Entrevista

-Tertúlia

programes.laxarxa.com/programa/la-tertulia

CADENA SER / Ràdio Barcelona

“L’hora L” (dirigit i presentat per Frederic Vincent)

-Tertúlia d’actualitat

www.cadenaser.com/cultura/articulo/l-hora-l/csrcsrpor/20110406csrcsrcul_2/Tes

RNE / Ràdio 4

“Directe 4.0” (dirigit i presentat per Xantal Llavina)

-Entrevista

www.rtve.es/alacarta/audios/directe-40/

“Matí a 4 bandes” (dirigit i presentat per Toni Marín)

-Entrevista

-La tertúlia

www.rtve.es/alacarta/audios/mati-a-4-bandes/

COPE / Catalunya

“Converses” (dirigit i presentat per Carlos Losada)

www.cope.es/Menu/Local/Barcelona/Programas/Converses

2.1.3. Televisió

Hem tingut en compte per a la mostra **7 cadenes de televisió**, 2 d'elles d'abast nacional (La 1 i el Canal 24 Horas), 3 d'abast autonòmic (Canal Català, Canal 33 i TV3) i 2 d'abast local que es visionen a la província de Barcelona (BTV i 8TV).

El total de programes analitzats en aquestes 6 cadenes ha estat d'**11**.

La 1

“El debate de la 1” (dirigit per Curra Luengo i presentat per Pilar García Muñoz)

-Entrevista

-Participants

www.rtve.es/alacarta/videos/el-debate-de-la-1/debate-1-18-04-13/1774148/

“Gent de paraula” (dirigit i presentat per Cristina Puig)

-Entrevista

www.rtve.es/television/gent-de-paraula/

TV3

“Àgora” (dirigit i presentat per Xavier Bosch)

-Entrevista

www.tv3.cat/agora/

“Els matins” (dirigit per Manel Sarrau i presentat per Adriana Oltra / Helena García Melero)

-Entrevista

-Tertulians i tertulianes

www.tv3.cat/elsmatins

“Valor afegit” (dirigit i presentat per Albert Closas)

-Entrevista

www.tv3.cat/valorafegit

CANAL 33

“Singulars” (dirigit i presentat per Jaume Barberà)

-Entrevista

www.tv3.cat/singulars

8TV

“8 al dia” (dirigit i presentat per Josep Cuní)

-Entrevista

-Tertulians i tertulianes

www.8tv.cat/8aldia/

BTV

“La Rambla” (dirigit i presentat per Daniel Domenjó)

-Tertulians i tertulianes

www.btv.cat/larambla/

“Telemonegal” (dirigit i presentat per Ferràn Monegal)

-Entrevista

www.btv.cat/telemonegal/

CANAL CATALÀ

“Catalunya opina” (dirigit i presentat per Carlos Fuentes)

-Tertulians i tertulianes

CANAL 24 HORAS

“La noche en 24 horas” (dirigit per José Luis Regalado i presentat per Ana Ibáñez Llorente)

- Tertulians i tertulianes

www.rtve.es/alacarta/videos/la-noche-en-24-horas/

2.2. Període analitzat

A la premsa escrita hem analitzat **les dues setmanes del mes d'abril de 2013 immediatament anteriors a la festivitat de Sant Jordi, així doncs del dilluns 8 al dilluns 22.**

A la ràdio i la televisió, hem distingit entre programes diaris (o gairebé diaris, de dilluns a dijous) i programes setmanals.

En els programes setmanals (1 de ràdio i 6 de televisió), per tal que fossin representatius, hem analitzat la forquilla que va **de l'1 de gener al 30 d'abril de 2013.**

En els programes diaris hem escollit com a marc temporal també les dues setmanes d'abril del 2013 esmentades, del dilluns 8 al dilluns 22.

2.3. La col·laboració dels mitjans consultats

Volem mencionar que hem comptat amb l'ajut del Col·legi de Periodistes de Catalunya, que ens ha facilitat el plec de diaris nacionals i autonòmics que necessitàvem per portar a terme la nostra tasca, per la qual cosa no hem hagut de recórrer a les hemeroteques ni a les capçaleres dels diaris analitzats.

D'altra banda, donat que els webs de les diferents emissores de ràdio i cadenes televisives no són de vegades tan complets ni clars com seria desitjable en plena era de la informació, en alguns casos ha estat necessari comptar amb la seva bona fe per facilitar-nos les dades que precisàvem.

També volem fer constar l'esperit de col·laboració que hem trobat a gran part dels responsables dels programes de ràdio i televisió que hem consultat per a la redacció d'aquest Informe. Des d'aquí els donem les gràcies per la seva col·laboració, i hagi estat quin hagi estat el resultat de la participació de la veu de les dones en els seus respectius espais o programes, creiem que la seva bona disposició ja és un bon símptoma, i potser un primer pas, cap a una presa de consciència tan necessària en aquest àmbit.

Només tres programes, en concret de ràdio, no ens han facilitat les dades que els hem sol·licitat. Són: "Hoy por hoy" i "La ventana", de la Cadena SER, i "El suplement", de CATALUNYA RÀDIO.

3. XIFRES I RESULTATS

A la pregunta de quin espai tenen les dones a Catalunya al periodisme d'opinió, si el suficient o no, si el desitjable o no, la nostra anàlisi demostra clarament que el seu espai és altament insuficient.

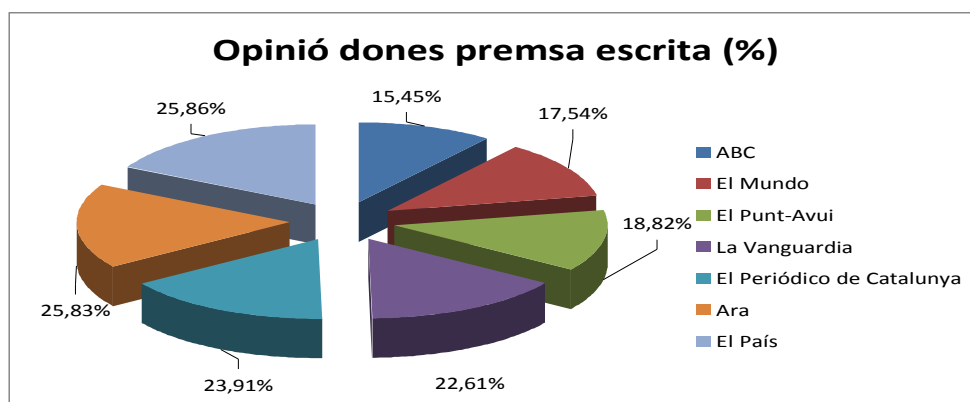
Les xifres ens diuen que no s'apropa ni de lluny al 50% que seria, en una societat igualitària, normal i just. Passem a continuació a reproduir els resultats obtinguts.

3.1. Representativitat de les opinadores a les pàgines d'opinió de la premsa escrita

- ABC: 15,45%
- EL MUNDO: 17,54%
- EL PUNT-AVUI: 18,82%
- LA VANGUARDIA: 22,61%
- EL PERIÓDICO DE CATALUNYA: 23,91%
- ARA: 25,83%
- EL PAÍS: 25,86%

Mitjana total premsa escrita: 21,43%

Gràfic 1. Opinió de les dones a la premsa escrita. Mitjana de tots els mitjans (%)

El País i el diari Ara són els que presenten millors resultats amb un 25,86 i un 25,83% respectivament, seguits de El Periódico de Catalunya i de La Vanguardia. A la franja baixa hi tenim l'ABC i El Mundo.

3.2. Representativitat de les opinadores als espais d'opinió a la ràdio.

CATALUNYA RÀDIO

- EL CAFÈ DE LA REPÚBLICA: **38,46%**
- EL MATÍ DE CATALUNYA RÀDIO: **24,4%**
- LA TRIBU DE CATALUNYA RÀDIO: **34,81%**

Mitjana: **32,55%**

RAC 1

- EL MÓN A RAC 1: **23,54%**
- VERSIÓ RAC1: **25%**

Mitjana: **24,27%**

La XARXA (COM RÀDIO)

- LA TERTÚLIA: **21,21%**

CADENA SER / Ràdio Barcelona

- L'HORA L: **16,66%**

RNE / Ràdio 4

- DIRECTE 4.0: **40%**
- MATÍ A 4 BANDES: **29,99%**

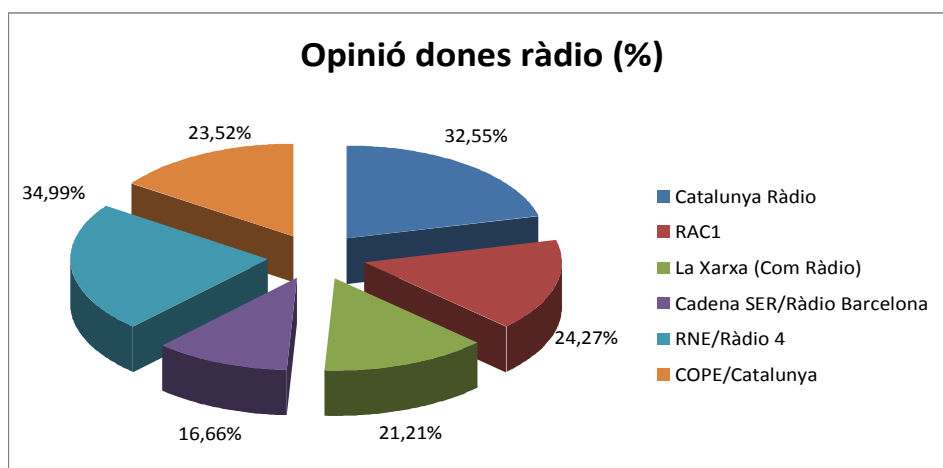
Mitjana: **34,99%**

COPE / Catalunya

- CONVERSESES: **23,52%**

Mitjana total ràdio: 25,53%

Gràfic 2. Opinió de les dones a la ràdio. Mitjana de tots els mitjans (%)

De les 6 emissores de ràdio analitzades, les públiques Ràdio Nacional i Catalunya Ràdio són les que presenten més paritat, 34,99 i 32,55% respectivament. A la franja baixa Cadena SER /Ràdio Barcelona, amb només el 16,66%.

3.3. Representativitat de les opinadores als espais d'opinió de la televisió

LA 1. RTVE

- EL DEBATE DE LA 1: 29,68%
- GENT DE PARAULA: 42,85%

Mitjana: **34,07%**

CANAL 24 HORAS. RTVE

- LA NOCHE EN 24 HORAS: **25,86%**

TV3

- ELS MATINS: 28,81%
- ÀGORA: 23,95%
- VALOR AFEGIT: 25%

Mitjana: **26,10%**

Canal 33

- SINGULARS: **16,66%**

BTV

- LA RAMBLA: 30,9%
- TELEMONEGAL: 23,52%

Mitjana: **27,21%**

8TV

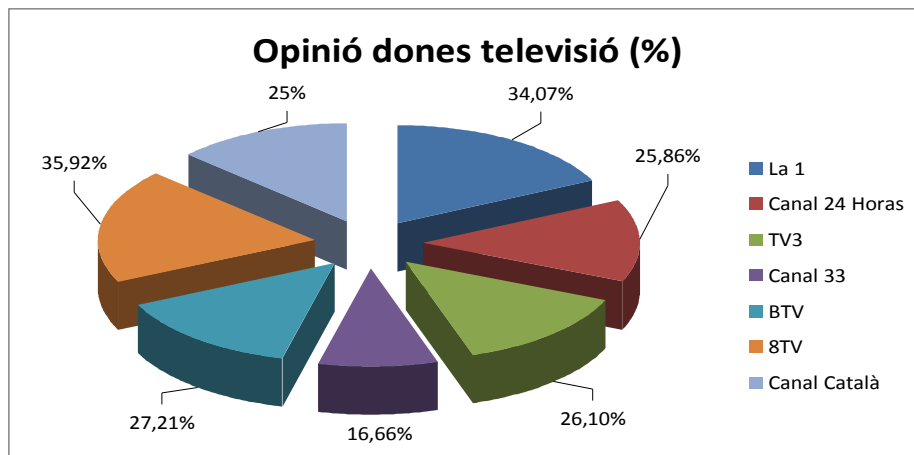
- 8 AL DIA: **35,92%**

Canal Català

- CATALUNYA OPINA: **25%**

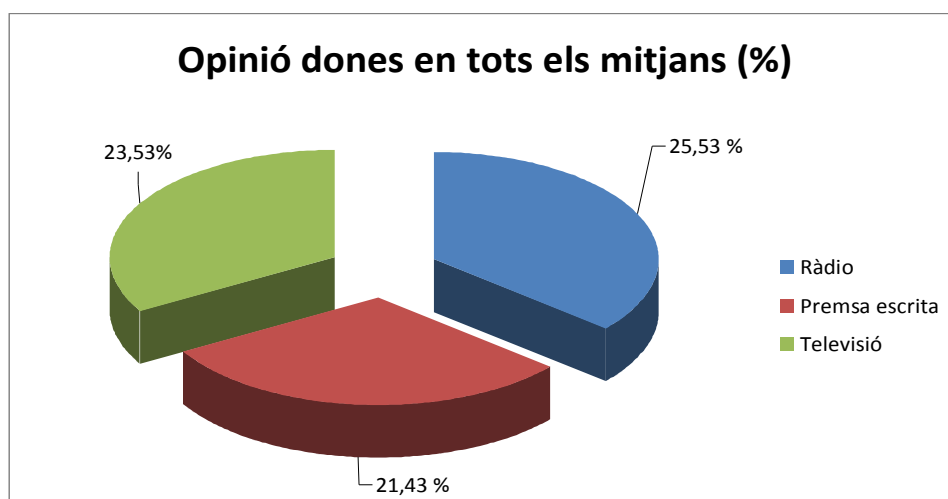
Mitjana total televisió: 23,53%

Gràfic 3. Opinió de les dones a la televisió. Mitjana de tots els mitjans (%)

De les 7 televisions analitzades la que presenta més paritat és 8TV (Veure aclariment: pàg.23), seguida de La 1. A la franja més baixa hi trobem el Canal 33, amb un escàs 16,66%.

Gràfic 4. Opinió de les dones en tots els mitjans. Mitjana en tots els mitjans analitzats (%)

La Ràdio és la que presenta uns millors percentatges, el 25,53%. Però en qualsevol cas tots els formats són molt baixos, sense arribar al 30% de mitjana en cap cas, ni tampoc a aquell 37% corresponent a les dones que exerceixen el periodisme a Catalunya.

4. ANÀLISI DELS RESULTATS

Començarem dient que lamentablement aquests resultats eren d'esperar. Si el patriarcat sobrevola tots els camps i encara governa amb mà d'acer, donant lloc a un *statu quo* clarament poc paritari, és normal que la desigualtat es tradueixi també a aquestes plataformes tan decisives per a la construcció de l'opinió col·lectiva. **Estem clarament davant d'una representativitat femenina molt baixa, que va del 21,43% al 25,53% i que, si fem la mitjana dels mitjans de comunicació en els diferents formats (premsa escrita, ràdio i televisió), en aquest cas és d'un 23,49%, és a dir, que es troba molt sota de la meitat que seria desitjable, sent la població femenina a Catalunya d'una mica més del 50%.**

Aclarem que segons l'IDESCAT (Institut d'Estadística de Catalunya) l'any 2012 la població catalana la formaven 7.570.908 habitants, dels quals 3.829.280 eren dones, és a dir un 50,57%.

4.1. Qui decideix qui participa en els espais d'opinió?

Hem vist com a la direcció de les capçaleres que hem analitzat no hi figura cap dona, de la mateixa manera que sabem que tampoc hi ha cap dona a la direcció de les cadenes de televisió o a les emissores de ràdio sobre les que hem treballat. De fet, hem d'anar a l'estranger per trobar-les (és el cas de la directora de Le Monde –Natalie Nougayrède- o de la The New York Times –Jill Abramson-), encara que a Espanya comptem amb una excepció, Montserrat Domínguez, directora del The Huffington Post, periòdic digital nordamericà en la seva versió espanyola (amb el que aquí no hem comptat per considerar que encara no està prou arrelat a Catalunya). Però ja se sap que l'excepció confirma la regla, de la mateixa manera que a Catalunya l'única directora d'un mitjà escrit la trobem a la premsa comarcal: Anna Muñoz, directora del Diari de Terrassa.

Ens hem volgut doncs fixar en quantes dones dirigien els espais de ràdio o televisió que hem analitzat, i el resultat ha estat igualment decebedor: **d'un total de 10 programes de ràdio, només 3 estan dirigits per dones (un 30%), i d'un total d'11 programes de televisió, només 2 ho està (un 18,18%).** Aquestes dades ens demostren que la presència femenina en els espais d'opinió està directament relacionada amb la presència femenina als llocs de direcció, perquè les xifres resultants són molt semblants. Els equips de producció que escullen els convidats i les convidades treballen sota la batuta d'un director o directora, i del criteri d'aquest o d'aquesta se'n deriva el perfil de qui participa en el programa i qui no. Augmentarà la representativitat

de la veu de les dones quan siguin més les dones les que ocupin els llocs de decisió? Si fem cas de les xifres, és evident que sí.

4.2. Comparativa amb l'Informe Media

Publicat al març de 2013, l'*Informe Media.Cat. Qui són els que ens marquen l'opinió?*, realitzat per Laia Altarriba i Puguillem, ens va arribar quan ja teníem en marxa el nostre Informe. Precisament per l'afinitat amb l'objecte analitzat, ens sembla oportú fer-ne esment.

Entre els espais analitzats a l'Informe Media, els que tenien més presència femenina eren "El Debat de la 1" i "Els matins" de TV3 (35% i 40% respectivament). Mentre que els que tenien menys presència femenina eren "El matí de Catalunya Ràdio" i la secció "Opinió" de El Periódico (9% i 9,5% respectivament).

Igualment, de l'Informe Media se'n deriva un 18,36% de dones entre els 500 opinadors regulars amb més audiència. I al rànquing dels 10 primers opinadors situa en segon lloc, després de José Antich (director de La Vanguardia), una dona, Pilar Rahola. **Hem de dir que segons els nostres resultats, l'escriptora i periodista Pilar Rahola és també (amb distància respecte a les altres), la dona que més espais d'opinió té a Catalunya. I donat que com demostra l'Informe Media entre els 10 primers opinadors ella era l'única representant del sexe femení, no dubtem en afirmar que en aquests moments a Catalunya la veu femenina és la de Pilar Rahola.** És evident que l'opinió d'una dona, per autoritzada que sigui (com és sens dubte el seu cas), no és suficient per representar la veu de totes les dones de Catalunya.

4.3. Els més paritaris i els menys paritaris

És inevitable que ens fixem en quins són els diaris, les emissores de ràdio i televisió, les seccions i els programes més i menys paritaris. De fet, dins l'àmbit del periodisme, fa temps que es duen a terme iniciatives destinades precisament a valorar els esforços en matèria d'igualtat i també a tirar en cara la manca d'esforços.

Així fa vint anys, des de 1993, que l'ADPC atorga els Premis de Comunicació No Sexista, que al 2012 van arribar doncs a la seva 20a edició. D'un nombre reduït de modalitats (entre elles el Lliri a les bones practiques i el Card a les males praxis), ha passat a ampliar les seves categories en les bones pràctiques, però conserva també la categoria de males practiques com a instrument de denuncia. Recordem que a la darrera edició es

va atorgar l'antipremi als responsables dels programes radiofònics "El món a Rac 1" i "El matí de Catalunya Ràdio", respectivament Jordi Basté i Manuel Fuentes, que segons la nostra anàlisi un any després segueixen fluixos en qüestió de paritat.

D'altra banda també volem fer esment al Premi Mila de Periodisme, convocat per l'Ajuntament de Lleida i el Col·legi de Periodistes, que ja va per la 6ª edició i premia treballs que transmetin valors igualitaris.

Passem a continuació a veure quins són segons el nostre Informe els més i els menys paritaris.

4.3.1. Premsa escrita

Diari més paritari: **El País**, seguit d'aprop del diari ARA

Diari menys paritari: **ABC**, seguit d'aprop de El Mundo

Secció més paritària: **Contra** (ARA), seguida de la Contra (El País)

Secció menys paritària: **La tercera** (ABC), seguit de Opinió (El Mundo).

4.3.2. Ràdio

Emissora més paritària: **Radio Nacional / Ràdio 4**

Emissora menys paritària: **Cadena SER / Ràdio Barcelona**

Programa més paritari: **Directe 4.0** (RNE/Ràdio 4)

Programa menys paritari: **L'hora L** (Cadena SER / Ràdio Barcelona)

4.3.3. Televisió

Canal més paritari: **8TV**, seguit d'aprop de La 1

Canal menys paritari: **Canal 33**

Programa més paritari: **Gent de paraula** (La 1)

Programa menys paritari: **Singulars** (Canal 33)

4.4. Aplaudiments i renecs

El diari **El País** ha estat des de la seva fundació un ferm defensor d'alguns dels més importants valors democràtics i, tot i no arribar ni de lluny als nivells de paritat que li correspondrien (60 – 40), al nostre Informe se situa a distància de capçaleres per les quals la qüestió de gènere sembla que ni tan sols existeixi. Tot i que hem de fer-li un renecc important: la seva secció “La Cuarta Página” en el nostre estudi obté un trist 6,66%.

D'altra banda, ens alegra que un diari nou com **ARA** comenci el seu recorregut des de xifres de paritat semblants al diari que ocupa la franja més alta i no al contrari. **Creiem que el diari ARA, si s'esforça i pren consciència de la pèssima incidència que té en els seus lectors la desigualtat de gènere, podria arribar a ser un gran exemple en paritat.** Confiam en què la presència als seus òrgans de decisió de Mònica Terribas (que sabem preocupada per aquesta qüestió) ajudi a fer-ho possible.

Contràriament, lamentem que una secció tan ben acollida com “La Contra” de **La Vanguardia** (realitzada per tres periodistes, dos homes i una dona, Ima Sanchís) exhibeixi una presència femenina tan minsca: en les dues setmanes analitzades, un 15'38%.

Així mateix, hem d'assenyalar que el premi a la secció menys paritària se l'emporta “La tercera” de l'ABC amb un 0%, avui en dia injustificable. D'aprop la segueixen “Opinió”, de El Mundo (4,87%), la citada “La Cuarta Página” i “Primeres pàgines”, de El Punt-Avui (7,89%).

I mentre les reflexions més articulades s'escamotegen a les dones, les entrevistes en van plenes, com demostra que la “Contra” de l'ARA sigui la secció més paritària (50%), seguida de la “Contra” de El País (40%). Parlen les dones només si se'ls pregunta?

En ràdio ens alegra que sigui **Ràdio Nacional** (en aquest cas la seva emissora a Catalunya, **Ràdio 4**) la que hagi obtingut millor posició. És d'esperar d'un mitjà públic que respecti la llei, en aquest cas la Llei orgànica 3/2007 d'igualtat efectiva de dones i homes, coneguda com la Llei d'Igualtat (que comentarem a continuació), tot i que ens temem que **no arriba als nivells que hauria d'arribar com a mitjà públic i que recomanem revisar.**

Sí que volem felicitar a Xantal Llavina, directora i presentadora del programa “Directe 4.0.”, també de **Ràdio 4**, per haver obtingut la millor puntuació i esperem que segueixi en aquesta línia.

Pel que fa a la televisió, en el canal que ha resultat més paritari, 8TV, **advertim que al programa analitzat, 8 AL DIA (dirigit i presentat per Josep Cuní), hi**

ha una considerable presència femenina en la secció “Entrevista” (57,14%), però una presència baixíssima en la secció “Tertúlia d’actualitat” (14,7%). Ens sembla una llàstima aquesta paritat tan parcial.

Cristina Puig, com a presentadora i directora del programa “Gent de paraula” de **La 1** s’emporta la més alta puntuació en el seu mitjà, i hem de dir que la presència femenina al seu programa, enriquidora, contrasta lamentablement amb la poca presència de dones a un programa tan interessant d’altra banda com “Singulars”, del Canal 33. **Des d’aquí convidem a Jaume Barberà, director i presentador de “Singulars”, a fer una reflexió profunda sobre perquè convida tan poques dones al seu programa quan avui hi ha tantes dones que han demostrat sobradament el seu talent.** Alguna hi haurà que tingui alguna cosa a dir sobre la crisi i l’actual deriva del món, ens preguntem des d’aquest Informe amb una picada d’ullet.

4.5. Al voltant de les nostres anàlisis

No volem deixar de banda alguns dels aspectes que hem observat al llarg de la redacció d’aquest Informe.

-Si considerem la secció de vinyetes d’humor gràfic com a secció d’opinió, que és el que en realitat és (doncs són una crítica aferrissada de l’actualitat), hem de dir que **cap dona signa les vinyetes d’humor de les capçaleres analitzades.**

-En un intent per copsar l’opinió de la societat civil (abans relegada a la secció de “Cartes al director o dels lectors”), hem advertit que **darrerament la premsa escrita dóna veu a persones del carrer**, la qual cosa ens sembla un gran encert destinat a augmentar la pluralitat.

-Una iniciativa interessant ens ha semblat la subsecció “Dues mirades” (El Periódico de Catalunya), on es contraposa la visió d’una dona i d’un home sobre un mateix assumpte. Convidem a les altres capçaleres a incorporar-la.

-Felicitem també a El Periódico per **el suplement MÉS PERIÓDICO “Sí podem”**, on en diverses entregues es passava revista a les iniciatives de dones, la darrera entrega del qual va coincidir amb el nostre període analitzat.

-Així mateix, hem advertit una deriva que considerem perillosa a l’encertada secció “La Contra” de **La Vanguardia**, que ha creat escola. “**La Contra**” és una secció fins ara molt “nostrada” (doncs en els darrers anys ha recollit la veu de nombrosos homes i dones del nostre panorama); que ara tendeix cap a una internacionalització evident pot enriquir-la, cert, i enriquir als lectors, però també allunyar-nos d’aquest interessant *who is who* en la nostra societat.

5. ALGUNES REFLEXIONS

5.1. Una opinió parcial i desenfocada

Amb motiu de la *IV Trobada de la Red Internacional de periodistas con visión de género* que va tenir lloc a Fés, Marroc, a l'octubre de 2011, **La 2** de RTVE va emetre un reportatge titulat "El papel de las mujeres en los medios de comunicación" (16/11/2011). Entre altres dades, es donava la xifra d'un 9% en referència al percentatge de dones a les quals els mitjans recorrien quan buscaven una veu experta. Afortunadament les xifres resultants del nostre Informe són una mica superiors. Al citat reportatge també es feia esment a un exemple de sexisme en els mitjans d'opinió que ens servirà per donar pas a les nostres conclusions.

S'explicava que estava àmpliament estès entre els ciutadans i les ciutadanes que un dels símptomes de l'atac de feridura era el dolor al braç esquerre, cosa del tot falsa donat que no es tracta d'un símptoma que afecta a dones i a homes, sinó que només es produeix en els homes, per la qual cosa una dona poc trigar més a autodiagnosticar-se si parteix d'aquesta falsa premissa. De la mateixa manera, un excés d'informació esbiaixada en masculí, té com a resultat un desenfocament de la realitat, un falsejament de la mateixa que podem anomenar com un mal hàbit periodístic.

Amb l'opinió succeeix exactament el mateix: **si els que opinen no són la representació de la població que habita un territori, i que consumeix per tant l'opinió, aquesta no serà reflex de la diversitat i de la complexitat social, sinó opinió esbiaixada, per la qual cosa partirà d'una realitat desenfocada i parcial, de la qual doncs només en podrà derivar una opinió desenfocada i parcial.**

5.2. La retroalimentació

Un altre aspecte a tenir en compte quan parlem de caminar cap a la paritat en els espais d'opinió és la retroalimentació. Els convidats d'aquests espais es repeteixen com l'all, inclús en un mateix dia, del que se'n deriva que aquest passeig dels opinadors per la premsa escrita, la radio i la televisió sembli els llocs de les cadires: els opinadors van d'una banda a l'altre dient gairebé sempre el mateix. A "Predicadors i tertulians", Elvira Altés comenta que un estudi demostra que alguns arriben a participar en 7 espais en dues setmanes,

cosa que no només fa difícil la varietat d'opinions, sinó que impedeix l'entrada d'altres noms i, en conseqüència, d'altres punts de vista.

La retroalimentació del “circuit de l'opinió”, si podem anomenar-lo així, és molt negativa per a la paritat, doncs la graella d'opinadors i opinadores no es renova com seria desitjable i els percentatges de dones que hi participen roman inalterat any rere any, és a dir roman insuficient. Suposem que tothom va riure al dia que Josep Cuní, al seu programa de 8TV (“8 al dia”), va comentar amb alguns dels seus convidats, no precisament joves imberbes, que tant ells com ell mateix portaven més de vint anys ocupant les mateixes cadires en la tasca de transmetre opinió, la qual cosa no deixa de ser molt preocupant: **si es perpetuen els mateixos comunicadors i opinadors, es perpetua la desigualtat de gènere, i així la falta de paritat dels anys 90 serà la mateixa la pròxima dècada del segle XXI.**

Tornem a citar a Elvira Altés, que s'ha ocupat amb punteria del tema que ens ocupa: “Queda clar que no es pot saber de tot, que una persona practicant aquesta activitat que a Itàlia en diuen *parlatutto* no pot dir gaire cosa de nou, sobretot si sempre està encarada als micròfons amb poc temps per informar-se, llegir, reflexionar i se suposa que també treballar. Però tant es val, dia rere dia, ens trobem les mateixes cares i les mateixes veus passejant un missatge similar (i cobrant-lo cada vegada com si fos nou de trinca) pels espais de tertúlia i encara més, publicant-lo en els diaris. Fins i tot hi ha vegades que, gràcies als enregistraments, te'ls pots trobar repetits en dos llocs alhora. Hauran trobat el do de la ubiqüitat?” (“Tertulians: l'omnipresència masculina”).

5.3. La falta de consciència de gènere (i la necessitat urgent d'agents de gènere)

Els resultats d'aquest Informe són la prova fefaent que no hi ha consciència de gènere als mitjans de comunicació. Destaquem que l'únic diari que compta amb la figura del Defensor/defensora de la Igualtat és **El Periódico de Catalunya**, càrrec que en l'actualitat ocupa la periodista Eva Peruga. Els altres mitjans semblen considerar innecessària aquesta tasca, tot i que com hem constatat a molts els hi faria bona falta.

Posar remei a la falta de paritat hauria de ser una prioritat per instruments de socialització tan importants com els mitjans de comunicació i cap d'ells hauria de permetre caure en xifres de representativitat per gènere tan insultants com les que tenim al nostre país, més pròpies de territoris en vies de desenvolupament que no de societats desenvolupades com la nostra.

Des de l'OCD i l'ADPC recomanem als mitjans de comunicació, públics i privats, de premsa escrita, ràdio i televisió, generalistes, locals i

comarcals, que sospesin molt seriosament la possibilitat d'incloure la figura del defensor o defensora de la igualtat.

5.4. La Llei d'Igualtat i els mitjans de comunicació

Se'ns dirà que així com a la informació nua i crua se li hauria d'exigir una mirada neutra, l'opinió sembla que ha de ser un exercici de subjectivisme. Cert, però només en part. **L'opinió oferida a un gruix de població amb una formació variada, i en molts casos insuficient, no pot de cap manera partir d'un lliure arbitri capaç de lesionar greument no només sensibilitats sinó drets i d'atemptar contra la llei.**

En el marc d'un estat de dret com és el nostre (no ho oblidem), no es pot deixar a criteri dels editors i editores de diaris, o dels productors i les productores dels programes, una cosa tan cabdal com l'opinió pública. De les lleis se'n deriva l'obligació de complir-les, i les lleis emanen de la voluntat del poble, que l'ha expressada a les urnes.

Dit això, **no acomplir les lleis com no s'acompleix l'anomenada "Llei d'Igualtat" (Llei orgànica 3/2007), és anar contra la democràcia i hauria de ser motiu de sanció, també en els mitjans de comunicació.**

<http://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2007-6115>

5.5. Mitjans públics i mitjans privats davant la Llei d'Igualtat

Fem aquí un petit repàs de què diu la "Llei Orgànica 3/2007 per a la igualtat efectiva d'homes i dones" (tot i ser una llei aprovada durant el govern socialista i amb una oposició molt poc propensa a una igualtat real entre dones i homes, per la qual cosa pateix de falta de concreció) en el seu títol III, "Igualdad y medios de comunicación".

L'Article 36 d'aquest apartat, sota l'epígraf "**La igualdad en los medios de comunicación social de titularidad pública**", resa: "**Los medios de comunicación social de titularidad pública velarán por la transmisión de una imagen igualitaria, plural y no estereotipada de mujeres y hombres en la sociedad, y promoverán el conocimiento y la difusión del principio de igualdad entre mujeres y hombres**".

Per la seva part, l'article 39 d'aquest apartat, sota l'epígraf "**La igualdad en los medios de comunicación social de titularidad privada**", diu: "Todos los medios de comunicación respetarán la igualdad entre mujeres y hombres, evitando cualquier forma de discriminación". I afegeix: "Las Administraciones públicas promoverán la adopción por parte de los medios de comunicación de

acuerdos de autorregulación que contribuyan al cumplimiento de la legislación en materia de igualdad entre mujeres y hombres, incluyendo las actividades de venta y publicidad que en aquellos se desarrollen”.

Al que s’ha d’afegir l’article 40, "Autoridad audiovisual", que resa: "Las Autoridades a las que corresponda velar por que los medios audiovisuales cumplan sus obligaciones adoptarán las medidas que procedan, de acuerdo con su regulación, para asegurar un tratamiento de las mujeres conforme con los principios y valores constitucionales”.

Certament força inconcret, però clar com l’aigua. **S’ha de dir que els valors constitucionals no són els que releguen la veu de les dones al 25% en una societat que viu, en gran part, sotmesa als dictats dels mitjans de comunicació.** Per tot això, l’obligació de l’OCG és instar als mitjans públics a respectar la llei al peu de la lletra i als privats a fer la seva feina amb responsabilitat democràtica i sempre d’acord a la llei.

5.6. Conciliació de la vida laboral i familiar

A l’article "La pseudofeminización de la profesión periodística en España", de Jaime Soriano, Maria José Cantón i Mercè Díez, on es recull material d’una investigació realitzada pel Col·legi de Periodistes de Catalunya, es parla de "una mayor presencia de las mujeres en espacios menos visibles del periodismo" i del fet que "es habitual el desplazamiento hacia zonas donde resulta más tolerable la conciliación con la vida privada". Certament el periodisme és un ofici d’horaris complicats i sovint sense horaris. Però en vista de les xifres resultants d’aquest Informe, ens preguntem si és només la conciliació entre vida familiar i vida laboral la que fomenta aquest trasllat de les dones periodistes i les que ocupen espais propis del periodisme, o si ho és en primer grau o bé hi ha altres raons igualment decisives.

En el cas del periodisme d’opinió, és evident que resulta difícil conciliar una tertúlia a la ràdio a les 8 del matí si s’ha de portar els fills a l’escola, o un debat de televisió a les deu del vespre, si se’ls hi ha de donar el sopar i ficar el llit. Però per poder-se plantejar la possibilitat d’anar-hi, cal primer ser convidada. Així, el problema de la conciliació no hi és si abans no s’ha solucionat el problema de la conscienciació, és a dir, si cadenes i programes no consideren insuficient la presència femenina que exhibeixen als seus espais.

Però per donar una resposta a la pregunta de si la difícil conciliació laboral-familiar és la raó de ser de la poca presència de les dones al periodisme d’opinió, hi ha prou en constatar que les xifres de representativitat en la premsa escrita són igual de baixes que als altres mitjans (ràdio i televisió). Donat que la premsa escrita s’exerceix gairebé

sempre des de casa, si es vol còmodament abillat amb bata i sabatilles, és evident que la resposta és no: la falta de conciliació laboral-familiar no és el principal problema ni de lluny.

6. LES EXPERTES, ON SÓN?

Una queixa recurrent entre els encarregats d'escollir col·laboradors, convidats, etc. a espais i programes d'una índole o una altra, és que els costa trobar dones valuoses, dignes de ser col·laboradores, convidades, etc. Sincerament pensem que es tracta d'una excusa recurrent que, de tant repetir-la, ha quedat gravada al nostre ADN com si fos una veritat. No ho és, de cap manera. **Les dones fa ja molt temps que formen part de col·legis professionals, d'associacions i d'un llarg etcètera d'entitats en les quals resulta ben senzill localitzar-les si es té prou interès.**

L'especialista Joke Hermes, al seu estudi *Mujeres y periodistas primero (Manual sobre los estereotipos de género en los medios de comunicación)*, encarregat pel Comitè Directiu per a la Igualtat entre Homes y Dones del Consell d'Europa i publicat al 2012, diu: "A menudo se escuchan quejas de que es muy difícil encontrar mujeres expertas. En un mundo en el que se designa más fácilmente a los hombres que a las mujeres para ocupar puestos de responsabilidad, podría parecer cierto. Sin embargo, sí hay expertas. Es más, en la mayoría de los países europeos, hay bases de datos de expertos y expertas en línea que se pueden consultar, en las que figuran nombres de mujeres".

Ja és trist que a aquestes alçades del segle XXI s'hagi de fer un recordatori com aquest, donat l'índex d'universitàries que surten de les seves respectives carreres sobradament preparades (amb màsters, doctorats, tesis, investigacions, etc.) i que seria fàcil trobar com diem als diversos col·legis professionals, associacions, etc. Però en vista que estem en un desert pel que fa a la igualtat, volem fer aquí constar que a Catalunya disposem d'una valuosa eina que permet contactar amb dones professionals d'àmbits tan variats com la literatura, la medicina, la gestió cultural o el periodisme.

Es tracta del CERCADOR D'EXPERTES, eina impulsada per l'Institut Català de les Dones (ICD) i gestionada per l'Associació de Dones Periodistes de Catalunya, entitat que ha col·laborat en l'elaboració d'aquest Informe.

www14.gencat.cat/icdones_expertes/AppJava/frontoffice.do?reqCode=init&set-locale=ca_ES

El Cercador d'Expertes es va posar en marxa al 2006 i té com a objectiu que els mitjans de comunicació puguin accedir fàcilment als currículums de dones sobradament preparades si el que busquen és professionals de sexe femení. I té també com a finalitat evitar que algú pugui dir, sense por a traïr la realitat, que no hi ha expertes.

Animem doncs als mitjans de comunicació a fer servir el Cercador, un bon instrument per caminar cap a la paritat en taules de debat, entrevistes, tertúlies i d'altres per tal d'aconseguir una presència més equilibrada de la veu d'homes i dones.

7. CONCLUSIONS

-La transformació dels mitjans de comunicació

Vivim temps canviants, moments crítics en què més que mai res es pot deixar a l'atzar. Sabem que la globalització i els avenços en la tecnologia de la informació imposen en el camp dels mitjans de comunicació una transformació radical i un replantejament de la seva funció, com explica Lluís Bassets, director adjunt de El País, en el recent llibre *El último que apague la luz. Sobre la extinción del periodismo*. Encetar aquesta transformació sense tenir en compte l'actual desigualtat de gènere seria un despropòsit que més endavant passaria factura. **La igualtat de gènere no és un caprici de minories desfavorides, és un paradigma sense el qual al segle XXI no es pot construir cap societat saludable i amb futur. A aquestes alçades, la desigualtat de gènere és insostenible.**

-L'exclusió laboral

Així mateix, l'actual crisi econòmica amenaça amb expulsar del mercat laboral, inclòs el periodístic, a molts membres dels sectors més vulnerables, entre ells les dones. Ens enfrontem a una crisi dels mitjans que com recollia recentment el diari **ARA** ja suma a Catalunya 1.500 aturats, al mateix temps que en aquests moments hi ha a Catalunya 1.800 periodistes buscant feina: "Sólo el 25% de los nuevos periodistas trabajará en los medios", afirmava fa ben poc **El País**.

Els opinadors són només un petit sector de la professió, i molts d'ells ni tan sols formen part de la professió periodística, però val la pena no acabar aquest Informe sense recordar quina és la crítica situació actual, doncs la pèrdua de llocs de treballs de les dones al sector, a les bases, pot repercutir molt negativament a la part més alta i visible de la piràmide. Els sectors professionals són organismes vius, en els que una insuficiència o una mancança es contagia a gran velocitat a altres òrgans.

-La qualitat periodística i la presència equitativa

Entre els indicadors per mesurar la qualitat periodística hauria de trobar-se una presència equitativa de la veu d'homes i dones. Lamentablement és un factor que a aquestes alçades encara no es té en compte (Veure *La calidad periodística: Teorías, Investigaciones y Sugerencias profesionales*).

Les xifres (incontestables) ens han dit que és una majoria masculina la que opina i que l'opinió es gestiona sense cap interès real per donar veu a les dones, és a dir, sense cap interès per oferir un diàleg des de la paritat i l'equilibri entre els gèneres. **Però no és una qüestió de xifres i prou: les xifres són només el mirall de la realitat, i aquest mirall ens diu que avui en diu un elevadíssim percentatge de la població (per no dir tota) assumeix l'opinió masculina com a referent.**

-La qualitat de l'opinió

No creiem que les dones no es considerin aptes per opinar, per estar al corrent de l'actualitat des dels múltiples angles que la conformen (política, economia, cultura...), encara que sí que ens consta que les dones en general no tenen la gosadia de molts homes de parlar arbitràriament d'assumptes que no coneixen. **Les dones, és ben cert, s'estimen més parlar dels seus àmbits i d'allò en què saben que són competents. Però no ens prenem la seva honradesa i el seu sentit de la responsabilitat com un defecte, sinó com una virtut. Si als opinadors se'ls demanés opinar només sobre els seus àmbits d'actuació, el nivell d'opinió pujaria en benefici de totes i tots.**

-La por a la veu de les dones

La reticència a incorporar a les dones en igualtat de condicions als espais d'opinió (amb xifres que any rere any augmenten només a pas de cargol, si ho fan, i que no poden comptar amb la complicitat del temps per assolir la normalitat, doncs aquesta arribaria... al segle XXI), fan pensar que se'ls té por, por al fet que proposin noves maneres de fer les coses, noves formulacions per apropar-se a l'actualitat que invalidin les que fins ara regeixen els nostres destins.

Els que han exercit fins ara el poder, els homes, semblen no tenir cap intenció no ja de donar-los el relleu, que no cal, sinó de donar-los espai. Por a la diferència, por a propostes noves, a enfocaments nous.

Nosaltres, sent optimistes, preferim pensar que la situació no és tan greu i que és la inèrcia patriarcal la que fa que se'ls neguin, o se'ls escatimin, aquestes plataformes tan preuades que són els espais d'opinió. Les inèrcies s'han de vèncer o acabaran per vèncer-nos a nosaltres.

-Per una opinió compartida

Una mirada plural i democràtica, que no sigui la perpetuació d'una mirada esbiaixada i patriarcal, només pot oferir-se donant veu als homes i a les dones en igualtat de condicions.

Si Irene Polo va ser una pionera del reportatgisme i en el seu temps una excepció com a dona en un món en clau masculina, no pot ser que ara (en temps en què dones i homes es formen en coneixements al mateix nivell) les dones siguin com a emissores d'opinió també excepcions, estrelles solitàries que brillen només de tant en tant en seccions periodístiques o programes on una aclaparadora majoria d'homes advoca per anar contra l'esperit democràtic i contra el sentit comú.

8. BIBLIOGRAFIA

REPORTATGES

- “El papel de las mujeres en los medios de comunicación” (RTVE, La 2, 16/11/2011)

<http://www.rtve.es/alacarta/videos/para-todos-la-2/para-todos-2-papel-mujeres-medios-comunicacion/1274976/>

INFORMES I MANUALS

- Col·legi de Periodistes de Catalunya: *Llibre blanc de la professió periodística a Catalunya* (Barcelona, Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència, 2006)
- INDERA: *Anàlisi de gènere dels mitjans de comunicació audiovisual catalans* (Campanya “Mou-te per la igualtat”, juliol 2009) www.mueveteporlaigualdad.org/docs/analisis_genero_medios_catalanes_catalan.pdf
- GMMP (Global Media Monitorong Project): *¿Quién figura en las noticias? Proyecto de Monitoreo Global de Medios 2010. Informe nacional* (2010). www.adpc.cat/05_ComFem/document/Informe%20EspanyolGMMP_2010.pdf
- Consell de l'Audiovisual de Catalunya / Institut Català de les Dones / Col·legi de Periodistes de Catalunya: *Gènere i Mitjans de Comunicació. Eines per visibilitzar les aportacions de les dones* (Barcelona, 2011). www.observatoridelesdones.org/descarga_pdf/GenereMitjansComunicacio.pdf
- APM (Asociación de la Prensa de Madrid): *Informe Anual de la Asociación de la Prensa de Madrid* (2012) www.apmadrid.es/pdf/publicaciones/informe-anual-de-la-profesion-periodistica.pdf
- HERMES, Joke: *Mujeres y periodistas primero. Manual sobre los estereotipos de género en los medios de comunicación* (Comité Directiu per a la Igualtat entre Homes i Dones del Consell d'Europa, 2012) www.inmujer.gob.es/servRecursos/portada/docs/manual.pdf
- Laia Altarriba i Puguillem: *Informe Media.Cat. Qui són els que ens marquen l'opinió?* (Març, 2013) www.media.cat/wp-

LLIBRES

- ALTÉS, Elvira: *Les periodistes en el temps de la República* (Barcelona, Col·legi de Periodistes de Catalunya, 2007)
- BASSETS, Lluís: *El último que apague la luz. Sobre la extinción del periodismo* (Madrid, Taurus, 2012).
- GALLEGO, Joana (coord.): *La prensa por dentro: producción informativa y transmisión de estereotipos de género* (Barcelona, Los Libros de la Frontera, 2002)
- GALLEGO, Joana / DEL RÍO, Olga: *El sostre de vidre. Situació socioprofessional de les dones periodistes a Catalunya* (Barcelona, Institut Català de la Dona, 1994)
- GARCÍA ALBI, Inés: *Nosotras que contamos: Mujeres periodistas en España* (Barcelona, Plaza & Janés, 2007)
- GARCÍA DE CORTÁZAR, Marisa / GARCÍA DE LEÓN, Mª Antonia (coords.): *Profesionales del periodismo. Hombres y mujeres en los medios de comunicación* (Madrid, Centro de Investigaciones Sociológicas. Colección Monografías, núm. 181, 2000)
- GÓMEZ MOMPART, Josep Lluís / GUTIÉRREZ LOZANO, Juan Francisco / PALAU SAMPIO, Dolors (eds.): *La calidad periodística: Teorías, Investigaciones y Sugerencias profesionales* (Barcelona, UAB, 2013)
- MENÉNDEZ, Isabel: *El cuarto poder ¿un poder de mujeres?* (Oviedo, Milenta, 2003; pròleg ed Amelia Valcárcel)
- MORENO SARDÀ, Amparo / ROVETTO, Florencia / BUITRABO, Alfonso: *¿De quién hablan las noticias? Guía para humanizar la información* (Barcelona, Icaria, 2007)
- TORRES FLORES, Antonio: *Mujeres de palabra. Crónica de las pioneras del periodismo en femenino* (Almería, Instituto de Estudios Almerienses/Diputación de Almería, 2011; prólogo de Pilar del Río)

ARTICLES

- ALTÉS, Elvira:
 - “Tertulians: l’omnipresència masculina” (<La Lamentable>, 18/02/2013)
 - “Tertulians i predicadors” (<Dones>, revista digital de l’ADPC, 26/02/2013)
 - “¿Qué diría hoy Virginia Woolf?” (Público, 5/03/2013)
 - “Nous lideratges per a una nova societat” (Ara 19/05/2013)
- CARRERA, Judit: “El periodismo necesario” (El País, 1/06/2013)
- CORCOY, Marta:
 - “Democratitzar la comunicació, comunicar la democràcia” (<Nous horitzons>, any.51, n. 204, 2012)
 - “Medios de comunicación: redacciones femeninas, direcciones masculinas (I)” (<Dones>, revista digital de l’ADPC,25/03/2013)
 - “Medios de comunicación: redacciones femeninas, direcciones masculinas (II)” (<Dones>, revista digital de l’ADPC, 4/04/2013)
- DUMALL, Juanjo: “La tertulia nacional” (El Periódico, 23/02/2013)
- ERGUETA, Drina: “Directores de diaris: el periodisme encara està molt masculinitzat” (La Independent, 8/11/2012)
- GALLEGO, Joana: “Sobre el tractament de les dones als mitjans” (La Independent, 24/10/2012)
- GALLEGO, Joana (dir.) / ALTÉS, Elvira / MELÚS, Maria Eugenia / SORIANO, Jaume / CANTÓN, María Jesús: “La prensa diaria por dentro: mecanismos de transmisión de estereotipos de género en la prensa de información general” (Revista Anàlisi, 28, 2002)
- GUSI, Tona:
 - “Una anàlisi crítica des de Catalunya de la representació de les dones als mitjans (I)” (La Independent, 2/11/2010)
 - “Una anàlisi crítica des de Catalunya de la representació de les dones als mitjans (II)” (La Independent, 9/11/2010)
- JARQUÍN EDGAR, Soledad: “Medios misóginos” (La Independent, 20/02/2013)

- LÓPEZ DÍEZ, Pilar: “Los medios y la representación de género: algunas propuestas para avanzar” (Feminismo/s 11, Centro de Estudios sobre la Mujer. Universidad de Alicante, junio 2008)
- LLANOS, Fabiola: “Les dones de premsa: la situació de la dona en els mitjans d’EUA 2013” (La Independent, 13/03/2013)
- PASTOR, Paloma H.: “La representació equilibrada de gènere als mitjans: de la recerca a la praxi periodística” (<Dones>, primavera 2013, n.43)
- PÉREZ OLIVA, Milagros: “¿Mujeres vestidas, hombres desnudos?” (El País, 27/11/2011)
- PERUGA, Eva: “Va por las mujeres de palabra” (El Periódico, 24/07/2011)
- RAHOLA, Pilar:
 - “Julia, la inteligencia emocional” (El País, 10/07/2004)
 - “El pensamiento lleva pene” (El País, 22/02/2002)
- SERRA, Laia: “Crònica de la IV Trobada de la Xarxa Internacional de Periodistes amb Visió de Gènere (XIPVG)” (La Independent, 3/11/2011)
- SORIANO, Jaume / CANTÓN, Maria José / DÍEZ, Mercè: “La pseudofeminización de la profesión periodística en España” (*Bilbao, Facultad de Ciencias Sociales y de la Comunicación de la Universidad del País Vasco: Zer-Revista de Estudios de Comunicación, vol. 10, n. 19, 2005*)
- VIÑAS, Maria Dolors:
 - “Premis de comunicació no sexista 2011 de l’Associació de Dones Periodistes de Catalunya” (La Independent, 1/ 12/2011)
 - “Premis de comunicació no sexista” (La Independent, 20/12/2012)